

Izebel van Tyrus (1989) boekrecensie

Het was niet duidelijk waar de profeet eindigde en de mantel begon

Sieth Delhaas

de Bazuin, 17 maart 1989

Guus Kuijer, *Izebel van Tyrus (1989)*; Singel Uitgeverijen

“Ze noemden mij een hoer, mij, die maar één man heeft liefgehad en gekend! (...) Het volk haatte mij want ik had een ‘gerekte hals’ en ‘lonkende ogen’ waarmee werd bedoeld dat ik mijn hoofd niet boog als er mannen in de buurt waren en hen recht in de ogen keek.”

Deze woorden schrijft Izebel van Tyrus, gezeten voor het raam van de burcht Jizreël, terugblikkend op haar leven in Israël en wachtend op haar moordenaar Jehu, de nieuwe koning van dat land. Izebel, de door haar opvoeding zelfbewuste prinses van Tyrus, dochter van Itto-Baal, koning van de stadsstaat Tyrus en, als ze haar levensverhaal op schrift stelt, weduwe van Achab, koning van Israël, kijkt uit over het land en denkt na. Ze ziet de honden beneden haar voor de poort en weet dat deze haar over enkele uren zullen verslinden zoals de Tisbiet Elia, profeet van Jahweh, haar heeft voorspeld.

Het verhaal van Izebel loopt langs de lijnen van de feitelijke gegevens zoals ze in het bijbelboek Koningen (1 Kon. 16, 29 – 2 Kon. 10) te vinden zijn. Het is de visie van een vrouw, een prinses uit een land waar men gewend is elke god met respect te bejegenen. En al brengt zij haar eigen goden mee naar haar nieuwe vaderland als ze met Achab trouwt (“wat is daar verkeerd aan?”), Jahweh, de god, die het in haar nieuwe vaderland voor het zeggen heeft, krijgt ook haar respect, zoals ze eens bij een slimme zet van die god in een gevecht tegen een vijandelijk leger opmerkt: “petje af voor god!”

Izebel snapt dus absoluut niets van al die rondzwervende profeten, die voortdurend heiligdommen van Baäls omver halen. En van die ene, Elia, snapt ze helemaal niets. Hij schijnt het bovendien op haar gemunt te hebben. Het staat er zelfs met zoveel woorden: “Achab deed wat kwaad is in de ogen des Heren, méér dan allen die voor hem geweest waren. Het minst erge was, dat hij wandelde in de zonden van Jerobeam, maar hij nam tot vrouw Izebel, en ging de Baäl dienen.”

Eén ding staat voor haar vast, en dat houdt haar op de been binnen het vijandige volk: ze is vanaf het eerste moment dat ze de Israëlitische prins Achab ontmoette, verliefd en blijft dat ook. Vijftien jaar na zijn dood, als ze haar eigen levenseinde en de honden van Jizreël onder ogen ziet, is haar enige verlangen bij haar geliefde in het dodenrijk te zijn. Haar liefde voor

hem drukt ze uit in termen die herinneren aan het bijbelse *Hooglied*. Dat neemt niet weg dat ze, nog voordat ze hem trouwt, die wispelturigheid van Achabs humeur onderkent.

Domme profeet

Guus Kuijer is de schrijver van de roman in briefvorm, die Izebel van Tyrus aan het woord laat. Hij weet de toon van de vrouw te treffen. Hij schrijft niet wat mannen doorgaans veronderstellen wat vrouwen wel zullen voelen en denken, maar hij laat Izebel haar scherpzinnige waarnemingen onder woorden brengen en haar gevoelens voor Achab uiten op een wijze die herkenbaar is voor vrouwen in deze tijd. Wie het boek gaat lezen zou eerst de genoemde hoofdstukken uit de Bijbel moeten lezen om de tegenstelling te proeven: de afkeuring en haat die spreken uit de bijbelse teksten ten aanzien van Achab en zijn Izebel, en de toon die de schrijver Izebel doet zetten. Het laat de lezer afstand nemen van de bijbelse tekst en ontdekken: zo kun je het ook bekijken.

Bijvoorbeeld, als Izebel voor het eerst de profeet Elia ontmoet die Achab de les komt lezen over de komende droogteperiode. Izebel noteert: “De man verontrustte mij. Hij droeg een haren kleed en een lederen gordel was om zijn lenden gebonden. Op zijn hoofd, in zijn gezicht, op zijn armen en benen, nergens een onbegroeide plek. Alleen zijn neus en ogen waren naakt. De man vormde een harige eenheid met zijn mantel. Het was niet duidelijk waar de profeet eindigde en de mantel begon (...) Het haar onder de neus opende zich en vanuit het aldus ontstane zwarte gat klinken de volgende woorden.

Izebel verbaast zich ook over de domheid van de profeet, die van godswege politiek getinte aankondigingen doet, maar intussen halsstarrig volhoudt, dat Izebel een Sidonische prinses is. Als Obadje, “de rechtvaardige hofmaarschalk” van Achab Elia erop wijst, dat Izebel uit Tyrus komt en niet, zoals de profeet beweert tot de Filistijnse volkeren behoort, maar tot de Feniciërs, “die ons schrijven leerden”, schudt de profeet het hoofd en mompelt: “nooit van gehoord.”

Gevaarlijke situatie

Is zo’n boek in deze tijd nu alleen maar een grappige parafrase van een oud verhaal? Want grappig is het door het originele taalgebruik van Izebel en haar kijk op het fundamentalistische en onberekenbare gedrag van de profeten, die ze daardoor eenvoudig niet serieus kan nemen.

Immers, de goddeloze en wrede Jehu, “die van het doden hield”, wordt achter de rug van Achab om door de opvolger van Elia tot koning gezalfd. Bovendien laat Elia zich in de droogteperiode over de landsgrenzen verzorgen door een Fenicische weduwe te Sarfath, dat nota bene tot het gebied van haar vader behoort, een ‘heidens’ land.

Ik vind, dat Kuijer in de brief die hij Izebel laat schrijven heel helder allerlei onmogelijke situaties aan de kaak stelt. Bijvoorbeeld de onmogelijkheid voor Israël om handel te drijven met de omliggende volken als de profeten tegelijkertijd de vorst van Israël met zijn handelsdelegatie verbieden om tijdens een bezoek aan een collega-koning een buiging te maken voor diens goden. Houdt hij zich desalniettemin aan het protocol van zo'n buurland dan staat er onmiddellijk een aantal profeten gereed de koning in zijn nek te springen en voorspellen ze hem de ondergang door de hand van een vijandig volk.

Door zich zo te isoleren moet Israël zich wel de vijandschap van de omliggende volken op de hals halen. De lezer stelt zich terecht de vraag: is het dit wat de God van Israël op het oog had toen hij het volk bracht naar het beloofde land? Onwillekeurig komt men ook door een andere situatietekening terecht bij de positie van het Israël van onze dagen. Heel scherp komt dit naar voren waar Izebel schrijft: "Jaren later drong pas tot mij door hoe gevaarlijk de politieke situatie was voor Israël. Er leefden twee volken naast elkaar in hetzelfde land: de Hebreëen en de Kanaänieten, de Hebreëen als overwinnaars, de Kanaänieten als overwonnenen en dus als tweederangs burgers, die genoeg moesten nemen met het onvruchtbare land en de hardste arbeid. Maar terwijl de Kanaänieten in eigen land weinig aanzien genoten, waren zij cultureel en godsdienstig veeleer verwant aan de omringende volken dan de Hebreëen." Een overweging, die vandaag de dag gedachten oproept aan de Zuid-Afrikaanse situatie.

Jammer vind ik, dat Kuijer een keer het woord tempelprostitutie gebruikt. Wie de godinnencultus respecteert spreekt over deze vorm van eredienst niet meer in termen van prostitutie.

De mooiste zin uit het boek vind ik: "Hun vrouwen (van de Assyriërs) moesten zich sluiëren, want zij wensten geen ander genot dan de oorlog."